

[3809] – 307

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-307 : Internal Security and Role of the State (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate marks.*
3) *All questions carry equal marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
Write a note on the sources of conflict to the political institution in India.
OR
Discuss about the role of the state in tackling internal security crisis in India.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
Explain internal security problems of India with reference to Kashmir problem.
OR
Discuss new perspective on security with reference to Terrorism.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
 - a) Establish relationship between self-determination and national security.
 - b) Examine role of the civil society to the problem of internal security.
 - c) Write a note on the approaches to the problem of internal security.
 - d) Describe Economic dimension of the problems of internal security of India.
4. Answer in **100** words (**any four**) : **20**
 - a) Role of Media in security management
 - b) Elements of state
 - c) Organised crime in India
 - d) Role of force in security management
 - e) Socio-culture dimension of Insurgency problems.
 - f) Economic dimension of Naxalite problem.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
 - १) भारताच्या राजकीय संस्थेच्या (सत्तेच्या) संघर्षाची उगमस्रोत्रे यावर टिपण लिहा.
किंवा
 - २) भारतातील अंतर्गत सुरक्षेच्या समस्या हाताळण्यासाठी राज्याने निभावलेल्या भूमिके बाबत चर्चा करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
 - १) कश्मीर समस्येचा विशेष संदर्भ देऊन भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेच्या समस्या स्पष्ट करा.
किंवा
 - २) दहशतवादाचा संदर्भ देऊन सुरक्षेच्या समस्यांचे नवीन पैलू बाबत चर्चा करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
 - १) स्वनिर्णयांच्या आधिकार आणि राष्ट्रीय सुरक्षा यातील संबंध स्पष्ट करा.
 - २) अंतर्गत सुरक्षेच्या समस्याबाबत नागरी समाजाच्या भूमिकेचे परीक्षण करा.
 - ३) अंतर्गत सुरक्षेच्या समस्या बाबत असलेले विविध दृष्टीकोन यावर टिपण लिहा.
 - ४) भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेच्या समस्यांच्या आर्थिक पैलूंचे वर्णन करा.
४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार) : २०
 - १) सुरक्षा व्यवस्थापनेतील प्रसार माध्यमांची भूमिका
 - २) राज्याचे घटक
 - ३) भारतातील पूर्वनियोजित गुन्हे
 - ४) सुरक्षा व्यवस्थापनेतील बळाची भूमिका
 - ५) विप्लववादाच्या सांस्कृतिक-सामाजिक पैलू
 - ६) नक्षलवाद समस्येचे आर्थिक पैलू.

[3809] – 201

M.A./M.Sc. (Semester – II) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES (New)
DS-201 : Peace and Conflict Studies
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Note : i) Attempt **all** questions.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.

1. Answer **any one** in **500** words. **20**
 - 1) Write an essay on ‘Gandhian Approach and its relevance today’.
 - 2) Write an essay on nature and scope of peace and conflict studies.
2. Answer **any one** in **500** words. **20**
 - 1) Write an essay on UN role for maintaining international peace and security.
 - 2) Write an essay on human security problems in India.
3. Answer **any two** in **250** words **each**. **20**
 - 1) Explain UN system for conflict resolution.
 - 2) Explain regionalism in South Asia.
 - 3) Explain disarmament and arms control.
 - 4) Explain peace research and peace movement.
4. Answer **any four** in **100** words : **20**
 - 1) Nature and forms of conflict.
 - 2) Causes of war.
 - 3) Confidence building measures.
 - 4) What is peace making ?
 - 5) Comprehensive security.
 - 6) National security.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

1. **500** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : **20**
 - 1) 'गांधींच्या दृष्टीकोनाचे सध्याचे महत्व' यावर निबंध लिहा.
 - 2) 'संघर्षाचे आणि शांततेचे पार्श्वभूमी आणि व्याप्ती' यावर निबंध लिहा.
2. **500** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : **20**
 - 1) आंतरराष्ट्रीय शांतता आणि सुरक्षितता टिकविण्यासाठी संयुक्त राष्ट्रांचे कार्ये यावर निबंध लिहा.
 - 2) 'भारतातील मानवी सुरक्षेचे प्रश्न' या विषयावर निबंध लिहा.
3. **250** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : **20**
 - 1) संघर्ष निवारणासाठी संयुक्त राष्ट्रांची पद्धती स्पष्ट करा.
 - 2) दक्षिण अशियातील विभागीय प्रश्न स्पष्ट करा.
 - 3) शस्त्रकपात आणि शस्त्र नियंत्रण स्पष्ट करा.
 - 4) शांतता संशोधन आणि शांतता चळवळ स्पष्ट करा.
4. **100** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : **20**
 - 1) संघर्षाचे प्रकार आणि स्वरूप
 - 2) युद्धाचे कारणे
 - 3) विश्वास बांधणी प्रक्रिया
 - 4) शांतता तयार करणे म्हणजे काय ?
 - 5) सर्वसमावेशक सुरक्षा
 - 6) राष्ट्रीय सुरक्षा.

[3809] – 101

M.A./M.Sc. (Semester – I) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES (New)
DS:101 : Strategic Studies
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Note : i) Attempt **all** questions.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
 - 1) Write an essay on 'Terrorism is threat to global peace and security'.
 - 2) Write an essay on India's nuclear doctrine and its relevance in present era.
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
 - 1) What is deterrence ? Explain in detail theories of deterrence.
 - 2) What is war ? Explain theories and causes of war.
3. Answer **any two** in **250** words : **20**
 - 1) Explain Soviet nuclear strategy.
 - 2) Explain Chinese nuclear strategy.
 - 3) Explain Russian nuclear strategy.
 - 4) Explain Pakistan nuclear strategy.
4. Write short notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
 - 1) Asymmetric warfare.
 - 2) Limited war.
 - 3) Evolution of strategic thought.
 - 4) Evolution of nuclear strategy.
 - 5) Guerilla warfare and low Intensity operations.
 - 6) Insurgency problem in India.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

१. ५०० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : 20
- १) दहशतवाद व जागतीक शांततेला आणि सुरक्षिततेला धोका' या विषयावर निबंध लिहा.
- २) सध्याच्या कालखंडात भारताचे आण्वीक सिद्धांताचे महत्त्व-यावर निबंध लिहा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : 20
- १) प्ररोधन म्हणजे काय ? प्ररोधनाची सिद्धांत-स्पष्ट करा.
- २) युद्ध म्हणजे काय ? युद्धाचे सिद्धांत आणि कारणे-स्पष्ट करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : 20
- १) सोव्हीयत रशियाची आण्वीक युद्धनीति स्पष्ट करा.
- २) चीनच्या आण्वीक युद्धनीति स्पष्ट करा.
- ३) रशियाची आण्वीक युद्धनीति स्पष्ट करा.
- ४) पाकिस्तानची आण्वीक युद्धनीति स्पष्ट करा.
४. १०० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : 20
- १) असमांतर युद्धपद्धति
- २) मर्यादित युद्ध
- ३) सामरिक विचारांची उत्क्रांती
- ४) आण्वीक युद्धनीतिची उत्क्रांती
- ५) गनिमी युद्ध पद्धती आणि कमी तीव्रतेची-मोहिम
- ६) भारतातील विप्लवाचे प्रश्न.

[3809] – 102

M.A./M.Sc. (Semester – I) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES (New Course)
DS-102 : Geopolitics and Military Geography
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to **right** indicate **full** marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Define Geopolitics and explain its scope and significance in detail.
 - 2) Evaluate the geopolitical thoughts of Karl Haushoffer with special reference to the theory of Lebensraum.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Which one is superior Determinism or Positivism ? Justify your answer.
 - 2) Highlight on the role of Geography in Air warfare.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
 - 1) Explain in brief about population in India's North-East land border.
 - 2) Write in short on "Airborne operation".
 - 3) Explain in brief about "Supply Chain of Logistics".
 - 4) Write in brief about the concept of "Four Dimensional World".
4. Write short notes in **100** words (**any four**) : **20**
 - 1) Concept of Sea power by A.T. Mahan.
 - 2) Terrain in India's Northern land border.
 - 3) Importance of logistics with example.
 - 4) Geopolitical thoughts of Prof. Mackinder.
 - 5) Territory as a factor of Geopolitics.
 - 6) Organic Theory of State.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक): 20
 - १) भूराजनीतीची व्याख्या देऊन त्याची व्याप्ती आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
 - २) लिबेनसुरमच्या सिद्धांताचा विशेष संदर्भ देऊन कार्ल हुशाफर यांच्या भूराजनैतिक विचारांचे मूल्यमापन करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक): 20
 - १) डिटरमिनिसम कि पॉजिटिव्हिटीझम श्रेष्ठ आहे ? समर्पक उत्तर लिहा.
 - २) हवाईयुद्धातील भौगोलिक घटकाची भूमिका “यावर प्रकाशझोत टाका.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : 20
 - १) भारताच्या उत्तर-पूर्व भूसीमाक्षेत्रातील लोकसंख्येबाबत लिहा.
 - २) “एअरबोर्न ऑपरेशन” थोडक्यात लिहा.
 - ३) पुरवठाव्यवस्थेची “सप्लाय चेन” थोडक्यात स्पष्ट करा.
 - ४) फोर डायमेंशनल वर्ल्ड थोडक्यात लिहा.
४. १०० शब्दात टीपा द्या (कोणत्याही चार) : 20
 - १) ए.टी. महान याच्यामतानुसार सागरीशक्तीची संकल्पना
 - २) भारताच्या उत्तर-भूसीमेची भौगोलीक परिस्थिती.
 - ३) पुरवठा व्यवस्थेचे महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा.
 - ४) प्रा. मॅकिन्डर यांचे भूराज नैतिक विचार.
 - ५) भूप्रदेश-भूराजनीतीचा एक धटक.
 - ६) ऑर्गेनिक थिअरी ऑफ स्टेट.

[3809] – 103

M.A./M.Sc. (Semester – I) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-103 : International Relations (2008 Pattern) (New)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) *All questions are **compulsory**.*
ii) *Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer in **500** words : **(20)**

Explain in detail the main features of the 'Realist theory of International politics' as developed by Hans J. Morgenthau's.

OR

What are the various approaches of studying international relations ? Explain the theory of Realism.

2. Answer in **500** words : **(20)**

What is NIEO ? Critically evaluate the main features of the New International Economic Order.

OR

What is Non-alignment ? Explain its relevance in the present international environment.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **(20)**

- a) Examine the role of multinational corporations in the contemporary international relations.
- b) Define regionalism and explain the developments of regionalism in the Third World.
- c) Explain the causes of Soviet disintegration.
- d) Describe the US perceptions on detente.

P.T.O.

4. Write short notes (**any four**) :

(20)

- Scope of International Relations.
- New World Order and Globalisation.
- New Cold war.
- Game Theory.
- Role of Ideology in International Relations.
- Reasons for the emergence of detente.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :

(20)

- हॉन्स जे. मॉर्गेन्था यांनी विकसित केलेला आंतरराष्ट्रीय राजकारणाचा वास्तवतावादाच्या सिद्धांताचे प्रमुख गुणधर्म स्पष्ट करा.
- आंतरराष्ट्रीय संबंधाचा अभ्यास करण्याचे विविध दृष्टीकोन कोणते ? ते सांगून रिअॅलीझमचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :

(20)

- निओ (एन.आय.ई.ओ.) म्हणजे काय ? नवीन आंतरराष्ट्रीय आर्थिक व्यवस्थेचे प्रमुख गुणधर्मांचे मूल्यमापन करा.
- अलिप्ततावाद म्हणजे काय ? सध्यापरिस्थितीत आंतरराष्ट्रीय पर्यावरणाशी असलेला त्याचा संबंध स्पष्ट करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

(20)

- तत्कालीन आंतरराष्ट्रीय संबंधातील मल्टीनॅशनल कॉर्पोरेशनच्या भूमिकेचे परीक्षण करा.
- “क्षेत्रवाद” व्याख्या देऊन तिसऱ्या जगातील राष्ट्रात क्षेत्रवाद कसा विकसित झाला ते स्पष्ट करा.
- सोव्हीएत रशियाच्या विभाजनाची कारणे स्पष्ट करा.
- तणाव शैथिल्याबाबतचा अमेरिकन दृष्टीकोन स्पष्ट करा.

४. १०० शब्दात उत्तरे दया (कोणतेही चार) :

(20)

- १) आंतरराष्ट्रीय संबंधाची व्याप्ती.
- २) नवीन जागतिक व्यवस्था आणि जागतिकीकरण .
- ३) नवीन शीतयुद्ध
- ४) खेळाचा सिद्धांत.
- ५) आंतरराष्ट्रीय संबंधातील विचारधारेची भूमिका.
- ६) तणाव शैथिल्याच्या उदयाची (उगम) कारणे.

[3809] – 104

M.A./M.Sc. (Semester – I) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES (New)
DS-104 : National Security
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer **any one** in **500** words : **20**

Analyse the position and role of the Nation-States in contemporary international relations.

OR

Discuss the distinctive features of the Old Diplomacy and New Diplomacy. How do you account for the emergence of New Diplomacy ?

2 Answer **any one** in **500** words : **20**

Write a critical note on India's Nuclear policy.

OR

Examine India's relations with China with special focus on issues of disputes and efforts of normalisation.

3. Answer **any two** in **250** words : **20**

- a) Examine India's relations with Pakistan with special focus on Cross-Border Terrorism.
- b) Write a critical note on problems and prospects of SAARC.
- c) Analyse problems of India's security.
- d) Discuss the concepts of common security.

P.T.O.

4. Write short notes (**any four**) :

20

- a) Balance of Power.
- b) Non-alignment.
- c) India and the Asia Pacific (Post 1990–1991).
- d) India and West Asia (Post 1990 – 1991).
- e) Arms control and Disarmament.
- f) India and the United States (Post 1990 – 91).

मराठी रूपांतर

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक)

२०

१) तत्कालीन आंतरराष्ट्रीय संबंधात राष्ट्र-राज्ये याची स्थिती आणि भूमिका याचे विश्लेषण करा.

किंवा

२) नवीन आणि जुन्या राजनयाच्या गुणधर्मांची चर्चा करून नवीन राजनयाच्या आयास कोणत्या गोष्टी कारणीभूत आहेत ? ते स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक)

२०

१) भारताच्या अण्वीक धोरणावर टीकात्मक टीपण लिहा.

किंवा

२) वादग्रस्त मुद्दे (प्रश्न) आणि सामान्यसंबंध प्रस्थापित करण्यासाठी होणारे प्रयत्न याचा विशेष संदर्भ देऊन भारत-चीन संबंधाचे परीक्षण करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

(२०)

- १) सीमेपळीकडीळ दहशतवादाचा विशेष संदर्भ देऊन भारत-पाक संबंधाचे परीक्षण करा.
- २) सार्कचे भवितव्य आणि समस्या यावर टीकात्मक टिपण लिहा.
- ३) भारताच्या सुरक्षे बाबतच्या समस्यांचे विश्लेषण करा.
- ४) “सामान्यसुरक्षेची संकल्पना” चर्चा करा.

४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार):

(२०)

- १) सत्ता संतुलन.
- २) अळीप्ततावाद.
- ३) भारत आणि आशिया पॅसिफीक (१९९०-१९९१ नंतर) संबंध.
- ४) १९९०-१९९१ नंतर : भारत आणि पश्चिम आशिया संबंध.
- ५) शस्त्रनियंत्रण आणि निशस्त्रीकरण.
- ६) १९९०-९१ नंतरचे भारत-अमेरिक संबंध.

[3809] – 202

M.A./M.Sc. (Semester – II) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-202 : Defence Organisation of India
(2008 Pattern) (New)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

*N.B. : i) All questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
 - 1) Write an essay on National Security Council.
 - 2) Discuss the success and failure of Dept. of Defence Research and Development.
2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
 - 1) Discuss the role and functions of Defence Intelligence Agency in National Security.
 - 2) How Defence Production Board should advise to solve the problems of defence production ? Explain in detail.
3. Answer **any two** of the following within **250** words **each** : **20**
 - 1) Explain the role of Cabinet Committee on Security.
 - 2) As a National Security Advisor, submit your comment on National Security Management of India.
 - 3) Explain the military functions of strategic command located at Andaman and Nicobar.
 - 4) What were the important recommendations of Kargil Review Committee ?

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words **each**. **20**

- 1) Assam Rifles.
- 2) Border Security Force
- 3) Central Industrial Security Force
- 4) Central Reserve Police Force
- 5) Indo-Tibetan Border Police
- 6) Research and Analysis Wing.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) **20**

- १) “राष्ट्रीय सुरक्षामंडल” यावर निबंध लिहा.
- २) संरक्षण संशोधन आणि विकास विभागाच्या यश आणि अपयशाबाबत चर्चा करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) **20**

- १) राष्ट्रीय सुरक्षेच्या संदर्भात डिफेन्स इन्टीलीजन्स एजन्सीची कार्ये आणि भूमिका याबाबत चर्चा करा.
- २) संरक्षण उत्पादनाबाबतच्या समस्या सोडविण्यासाठी संरक्षण उत्पादन मंडळाला कशा प्रकारे (सल्ला) पर्याय सुचविले पाहिजेत ? सविस्तर उत्तर द्या.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : **20**

- १) सुरक्षेच्या संदर्भात कॅबिनेट कमिटीची भूमिका स्पष्ट करा.
- २) राष्ट्रीय सुरक्षा सल्लागार म्हणून भारताच्या राष्ट्रीय सुरक्षा व्यवस्थापनाबाबत आपले मत नोंदवा.

३) अढमान आणल नलकोबार येथे स्थापन केलेल्या स्ट्रैटेजल कमान्डची लष्करी कार्ये स्पष्ट करा.

ॡ) कारगल रलव्हलव कमलटीच्या महत्वपूर्ण शलफारसी स्पष्ट करा.

4. १०० शब्दात टीपा द्या (कोणत्याही चार)

20

१) आसाम रायफलस्

२) सीमा सुरक्षा दल

३) केंद्रीय औद्योगलक सुरक्षा बल

ॡ) केंद्रीय राखीव पोलीस दल

ॡ) भारत-तलबेट सीमा पोलीस

ॢ) रलसर्च अँड ऑनललीसलस वलंग.

[3809] – 203

M.A./M.Sc. (Semester – II) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES(New)
DS-203 : Indian Military History (2008 Pattern) (New Course)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **(20)**
 - 1) What do you understand by Military History ? Explain any two sources of it.
 - 2) Describe the first battle of Panipat and how it was a milestone for Mughals ? Explain.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **(20)**
 - 1) Highlight on the merits and demerits of Rajput in the context of Military system and Art of war.
 - 2) Analyse the causes of defeat of Pruthviraj Chauhan at the battle of Tarrian.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **(20)**
 - 1) Explain the significance of Revolt of 1857 A.D. in the Indian context.
 - 2) How the kingship came into existence during ancient period ?
 - 3) Write a brief note on concept of Chaturangbala.
 - 4) Write in brief Sultan Military system.
4. Write a short notes in **100** words (**any four**) : **(20)**
 - 1) Significance of battle of Somnath.
 - 2) Impact of III Anglo-Maratha war on contemporary Maharashtra.
 - 3) Ahmed Shaha Abdali.
 - 4) Alexandar as a strategist.
 - 5) Battle of Ten kings.
 - 6) Artillery of Mughals.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : (20)

- १) लष्करी इतिहास म्हणजे काय ? लष्करी इतिहासाची कोणतीही दोन उगमस्तोत्रे स्पष्ट करा.
- २) पाणिपतच्या पहील्या लढाईचे वर्णन करून मोगलांसाठी ही लढाई “मैलाचादगड” म्हणून कशा प्रकारे सिद्ध झाली ? स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : (20)

- १) सैन्यपद्धती आणि युद्धकेलाच्या संदर्भात राजपुतांच्या गुण-दोषांवर प्रकाशझोत टाका.
- २) तराईनच्या लढाईत पृथ्वीराज चौव्हाण यांच्या झालेल्या पराभवाची कारणमीमांसा करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : (20)

- १) भारताच्या संदर्भात इ.स. १८५७ च्या उठावाचे (बंडाचे) महत्व स्पष्ट करा.
- २) प्राचीन कालखंडात राजेशाही कशाप्रकारे अस्तीत्वात आली ?
- ३) “चतुरंगबल” या संकल्पनेवर थोडक्यात लिहा.
- ४) “सुलतान सैन्य पद्धती” थोडक्यात लिहा.

४. १०० शब्दात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : (20)

- १) सोमनाथच्या लढाईचे महत्व.
- २) तिसऱ्या ब्रिटीश-मराठा युद्धाचे तत्काळीन महाराष्ट्रावर झालेले परिणाम.
- ३) अहमदशहा अब्दाली.
- ४) अँलेक्सान्डर एक युद्धनीतीतज्ञ.
- ५) दहारांजाचे युद्ध.
- ६) मोगलांचा तोफखाना.

[3809] – 204

M.A./M.Sc. (Semester – II) Examination, 2010
Defence and Strategic Studies
DS – 204 : RESEARCH METHODOLOGY
(2008 Pattern) (New)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) *All questions are compulsory.*
ii) *Figures to the right indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
 - 1) Discuss the Philosophy and relevance of research in social sciences.
 - 2) How will you select a problem and plan a research ? Discuss with examples.
2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
 - 1) Discuss the sources of Information and methods of data collection.
 - 2) Discuss about the style and structure of a research report.
3. Answer **any two** of the following within **250** words **each** : **20**
 - 1) Explain the importance of statistics in research.
 - 2) Explain the important areas/field of research in Defence and Strategic studies.
 - 3) Discuss the formulation and need for a research design.
 - 4) Explain the systematic process and steps of research.
4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words **each** : **20**
 - 1) Descriptive Research
 - 2) Historical Research
 - 3) Characteristics of scientific methods
 - 4) Advantages of scientific research
 - 5) Aims and objectives of social research
 - 6) Conceptualisation in research.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : 20
- १) सामाजिक शास्त्राच्या संशोधना संबंधीच्या तत्त्वज्ञानाबाबत चर्चा करा.
 - २) संशोधनासाठी आपण समस्या कशा प्रकारे निवडणार व त्याबाबताचे नियोजन आपण कसे कराल ? सोदाहरण चर्चा करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : 20
- १) माहिती संकलन करण्याची उगमस्तोत्रे व पद्धती बाबत चर्चा करा.
 - २) संशोधन अहवालाची रचना आणि पद्धत याविषयी चर्चा करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : 20
- १) संशोधनासंदर्भात संख्याशास्त्राचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 - २) संरक्षण आणि सामरिकशास्त्रातील संशोधन क्षेत्राचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 - ३) संशोधन आराखड्याची बांधणी व गरज याबाबत चर्चा करा.
 - ४) संशोधनाची सुत्रबद्ध प्रक्रीया व टप्पे (पायऱ्या) स्पष्ट करा.
४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार) : 20
- १) वर्णनात्मक संशोधन
 - २) ऐतिहासिक संशोधन
 - ३) वैज्ञानिक पद्धतीची वैशिष्ट्ये
 - ४) वैज्ञानिक संशोधनाचे काम
 - ५) सामाजिक संशोधनाचा हेतू आणि उद्दिष्टे
 - ६) कान्स्पेक्ट्युवलायझेशन इन रिसर्च.

[3809] – 301

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS – 301 : Defence Economics
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *Each question carries equal marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
Analyse the India's defence policy since 1947.
OR
Highlight on limitations and challenges to India's Defence Management.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
Examine how war as an Economic problem ?
OR
Discuss the determinants of defence expenditure.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
a) Explain the concept of defence Budget.
b) How does Indian parliament control over defence budget ?
c) Examine how defence and development go side by side.
d) Establish the relation between R & D and defence.
4. Answer in **100** words (**any four**) : **20**
a) Economic elements of war
b) War time economy
c) Rational of Arms production in the third world countries.
d) Modernisation programme and defence budget.
e) Role of H.A.L. in India's defence production.
f) Importance of D.R.D.O. in defence production.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

१९४७ पासून भारताच्या संरक्षण धोरणाचे विश्लेषण करा.

किंवा

भारताच्या संरक्षण व्यवस्थापनाची आव्हाने व मर्यादा यावर पकाशझोत टाका.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

युद्ध ही कशाप्रकारे एक आर्थिक समस्या आहे ? परीक्षण करा.

किंवा

“संरक्षण खर्च निर्धारित करणारे घटक” चर्चा करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०

१) संरक्षण अंदाजपत्रकाची संकल्पना स्पष्ट करा.

२) भारतीय संसद संरक्षण अंदाजपत्रकावर कशा प्रकारे नियंत्रण करते ?

३) एकाच वेळेस संरक्षण आणि विकास ह्या प्रक्रिया कशाप्रकारे कार्यरत राहू शकतात ? परीक्षण करा.

४) संरक्षण उत्पादन व संशोधन आणि विकास यातील संबंध स्पष्ट करा.

४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार) : २०

१) युद्धक्षमतेचे आर्थिक घटक

२) युद्धकालीन अर्थव्यवस्था

३) तिसऱ्याजगातील शस्त्रास्त्र उत्पादनाबाबतचे युक्तीवाद.

४) संरक्षण अंदाजपत्रक आणि आधुनिकीकरणाचा कार्यक्रम.

५) भारतीय संरक्षण उत्पादनातील एच.ए.एल. ची भूमिका.

६) संरक्षण उत्पादनातील डि.आर.डी.ओ.चे महत्त्व.

[3809] – 302

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-302 : Science, Technology and National Security
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate marks.*
3) *Each questions carry equal marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : (20)

Explain the impact of technologies on warfare.

OR

Discuss the relationship between technology and National security perspective.

2 Answer in **500** words (**any one**) : (20)

Discuss an application of technologies to border management.

OR

Evaluate technology in the industrial development and as a factor of social change.

3. Answer in **250** words (**any two**) : (20)

- a) Discuss the principles of conservation of Energy.
- b) Explain the technology and military logistics.
- c) Describe the role of Electronic warfare in the conduct of war.
- d) Assess the role of technology and media in the management of National Security.

4. Answer in **100** words (**any four**) : (20)

- a) Technology and intelligence.
- b) Dual use of technology.
- c) Technology and internal security.
- d) Impact of small arms on society.
- e) Material science.
- f) Biotechnology and National security.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) (20)

१) तंत्रज्ञानाचे युद्धपद्धतीवर झालेले परिणाम स्पष्ट करा.

किंवा

२) “तंत्रज्ञान आणि राष्ट्रीय सुरक्षा” यातील संबंधाबाबत चर्चा करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) (20)

१) तंत्रज्ञानाचा वापर सीमासुरक्षा व्यवस्थापनासाठी कशाप्रकारे कर शकतो ? त्या बाबत चर्चा करा.

किंवा

२) सामाजिक बदल व औद्योगिक विकास कार्यक्रमात तंत्रज्ञान एक महत्त्वपूर्ण घटक म्हणून मूल्यमापन करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : (20)

१) कन्झर्वेशन ऑफ एनर्जीच्या तत्वांबाबत चर्चा करा.

२) लष्करी पुरवठा व तंत्रज्ञान स्पष्ट करा.

३) युद्धसंचकनात इलेक्ट्रॉनिक वॉरफेअर च्या भूमिकेचे वर्णन करा.

४) राष्ट्रीय सुरक्षा व्यवस्थापनातील तंत्रज्ञान आणि मिडियाच्या भूमिकेचे परीक्षण करा.

४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार): (20)

१) तंत्रज्ञान आणि इंन्टीलीजन्स

२) द्वीउपयुक्तता तंत्रज्ञान.

३) तंत्रज्ञान आणि अंतर्गत सुरक्षा.

४) लहान शस्त्रस्त्रांचा समाजावर झालेला परिणाम.

५) मटेरियल सायन्स.

६) जैविक तंत्रज्ञान आणि राष्ट्रीय सुरक्षा.

[3809] – 303

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-304 : Evolution of Strategic Thoughts (Pre-1945) (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate marks.*
3) *All questions carry equal marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : (20)

Write a note on Doctrine of offensive and age of Total war.

OR

What were the main contribution of Machiavelli to the concept of warfare ?
Explain.

2. Answer in **500** words (**any one**) : (20)

Explain the Kautilya's Philosophy of war.

OR

Write a note on the period of Nationalism.

3. Answer in **250** words (**any two**) : (20)

- a) Explain the role of Air-power during World War – II.
- b) Discuss the role of ideology in Soviet strategic thought.
- c) Explain the impact of American civil war on the warfare.
- d) Discuss the strategic thought of Alfred von Schlieffen.

4. Answer in **100** words (**any four**) : (20)

- a) Age of Total War.
- b) Industrial Revolution.
- c) French colonial warfare.
- d) Period of armed peace.
- e) Characteristics of Sea-power.
- f) Nuclear strategy.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : (२०)

१) “अक्रमणाची तत्वप्रणाली व सर्वकष युद्धाचे पर्व” यावर टिपण लिहा.

किंवा

२) युद्धपद्धतीच्या संकल्पने बाबतचे मॅकेव्हॅली यांचे महत्त्वपूर्ण योगदाना बाबत स्पष्टीकरण द्या.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : (२०)

१) कौटिल्याचे युद्धतत्त्वज्ञान स्पष्ट करा.

किंवा

२) “राष्ट्रवादाचा कालखंड” यावर टिपण लिहा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : (२०)

१) दुसऱ्या महायुद्धातील हवाईदलाची भूमिका स्पष्ट करा.

२) सोव्हीएत रशियाच्या सामरिक विचारातील विचार धारेच्या भूमिके बाबत चर्चा करा.

३) अमेरिकन नागरी युद्धाचा युद्ध पद्धतीवर झालेला परिणाम स्पष्ट करा.

४) अलफ्रेड व्हॉन श्लायफेन यांच्या सामरिक विचारा बाबत चर्चा करा.

४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार) : (२०)

१) सर्वकष युद्धाचे पर्व

२) औद्योगिक क्रांती

३) फ्रेंच वसाहतीची युद्ध पद्धती

४) शस्त्रसंधीचा कालखंड

५) सागरीशक्तीचे वैशिष्ट्ये

६) अण्वीक युद्धनीती.

[3809] – 304

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS – 305 : International Organisation (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B.:1) All questions are **compulsory**.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : (20)
 - 1) Critically evaluate the role of United Nations in maintenance of international peace and security during cold war era.

OR

 - 2) Write an essay on “Process of formation of United Nations Organisation”.
2. Answer in **500** words (**any one**) : (20)
 - 1) Describe the role of International Court of Justice for settlement of various disputes.

OR

 - 2) Explain the objectives and structure of United Nations Organisation.
3. Answer in **250** words (**any two**) : (20)
 - 1) Role of Security Council as a peace keeper.
 - 2) Write in brief United Nations and Nuclear Disarmament of Iran.
 - 3) Give the justification for India’s claim for permanent membership of U.N. Security Council.
 - 4) Explain in brief “General Assembly as a World Parliament”.
4. Answer in **100** words (**any four**) : (20)
 - 1) U.N. collective security system.
 - 2) Secretary General of U.N.
 - 3) Role of U.N. in Arab-Israel conflict.
 - 4) Recommendations for restructuring of U.N.
 - 5) Secretariat of U.N.
 - 6) Means of Pacific Settlement of Disputes.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : (२०)

- १) शीत युद्धाच्या कालखंडात जागतिक शांतता व सुरक्षा अबंधित ठेवण्यासाठी संयुक्त राष्ट्र संघाने निभावलेल्या भूमिकेचे टिकात्मक मूळ्यमापन करा.

किंवा

- २) “संयुक्त राष्ट्र संघटनेच्या स्थापनेची प्रक्रीया” यावर निबंध लिहा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : (२०)

- १) विविध विवाद संपुष्टात आणण्यासाठी आंतरराष्ट्रीय न्यायालयाने निभावलेल्या भूमिकेचे वर्णन करा.

किंवा

- २) संयुक्त राष्ट्र संघटनेची उद्दिष्टे आणि रचना सविस्तर स्पष्ट करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : (२०)

- १) सुरक्षा समितीची पीस मेकर म्हणून भूमिका विशद करा.
- २) ईराणचे अण्वीक निशस्त्रीकरण आणि संयुक्त राष्ट्र संघटना थोडक्यात लिहा.
- ३) संयुक्त राष्ट्रांच्या सुरक्षा परिषदेत (समितीत) भारताला कायम स्वरूपी सभासदत्व मिळाले म्हणून “आधार” स्पष्ट करा.
- ४) आमसभा एक जागतिक संसद म्हणून स्पष्ट करा.

४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार) : (२०)

- १) संयुक्त राष्ट्र संघाची सामूहीक सुरक्षा समिती.
- २) संयुक्त राष्ट्र संघाचे सेक्रेटरी जनरल.
- ३) अरब-इस्त्राएल संघर्षातील संयुक्त राष्ट्रसंघाची भूमिका.
- ४) संयुक्त राष्ट्र संघटनेच्या पुर्नरचना करण्यासाठी विविध शिफारसी.
- ५) संयुक्त राष्ट्र संघटनेचे कार्यालय (सेक्रेटरीयेट).
- ६) विवाद संपुष्टात आणण्यासाठी अंमलात आणणारे विविध उपाय-पद्धती.

[3809] – 305

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS – 306 : Defence Journalism (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B.:** 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *All questions carry equal marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : (20)

Describe recent trends in mass media.

OR

Discuss nature and scope of Defence Journalism.

2. Answer in **500** words (**any one**) : (20)

Explain the structure of the Defence establishment in India.

OR

Discuss the rights and responsibilities of Journalists.

3. Answer in **250** words **each** (**any two**) : (20)

- a) Discuss role of mass media in society.
- b) Explain characteristics of professional Journalism.
- c) Describe theory of Journalism.
- d) Write a note on media ethics.

4. Answer in **100** words (**any four**) : (20)

- a) Challenges to Journalists.
- b) Types of editorials.
- c) Scope of print media.
- d) Defence Journalism as profession.
- e) Cultural imperialism and media.
- f) Types of letters to the editors.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील आंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : (20)

१) मास मिडीयातील रिसेन्ट ट्रेन्ड्स बाबत वर्णन करा.

किंवा

२) “संरक्षण पत्रकारीतील स्वरूप व व्याप्ती” चर्चा करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : (20)

१) भारतातील संरक्षण संस्थांची रचना स्पष्ट करा.

किंवा

२) पत्रकाराचे हक्क आणि जबाबदाऱ्या चर्चा करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : (20)

१) समाजातील मास मिडीयाच्या भूमिकेबाबत चर्चा करा.

२) व्यवसायिक पत्रकारीतेची वैशिष्ट्ये.

३) “पत्रकारीतेचा सिद्धांत” वर्णन करा.

४) “मिडीया ईथिक्स” यावर टिपण लिहा.

४. १०० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही चार) : (20)

१) पत्रकारीतेची आव्हाने.

२) संपादकाचे प्रकार.

३) प्रिन्टमिडीयाची व्याप्ती.

४) संरक्षण पत्रकारीता एक व्यवसाय.

५) सांस्कृतिक साम्राज्यवाद आणि प्रसार माध्यम.

६) संपादकाच्या पत्रव्यवहाराचे प्रकार.

[3809] – 306

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES (Optional)
DS-303 : Strategic Survey
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate marks.*
3) *All questions carry equal marks.*

1. Write in **500** words (**any one**) : **20**
Evaluate India's Nuclear policy.
OR
Discuss the Economic crisis in the US and its impact on Indian Economy.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
Examine the role of U.N. in peace keeping and peace building in South Asia.
OR
Explain the issues of strategic concern in West Asia.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
 - a) Discuss India-Iran relations.
 - b) Examine the resurgence of Russia and its impact in Europe.
 - c) Write a note on New-trends in Terrorism.
 - d) Explain an ethnic conflict in Sri-Lanka.
4. Answer in **100** words (**any four**) : **20**
 - a) New perspective in National Security.
 - b) China's growing military power.
 - c) Kashmir Issue.
 - d) Palestinian question.
 - e) European union.
 - f) Geo-political importance of Indian ocean.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
 - १) 'भारताचे अण्वीक धोरण' – मूल्यमापन करा.
किंवा
 - २) अमेरिकेतील आर्थिक समस्याचा भारतीय अर्थव्यवस्थेवर होणाऱ्या परिणामा बाबत चर्चा करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
 - १) दक्षिण आशियात शांतता प्रस्थापित करून ती, अबाधित ठेवण्यासाठी संयुक्त राष्ट्र संघाने निभावलेल्या भूमिकेचे परिक्षण करा.
किंवा
 - २) पश्चिम आशियातील सामरिक हीताशी संबंधित असलेल्या विविध समस्या स्पष्ट करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
 - १) भारत-ईराण संबंधा बाबत चर्चा करा.
 - २) रशियाचा पुर्नउपय आणि त्याचा युरोपवर होणारा परिणाम-परिक्षण करा.
 - ३) “दहशतवादाचे नवीन तंत्रे” यावर टिपण लिहा.
 - ४) श्रीलंकेतील वांशिक संघर्ष-स्पष्ट करा.
४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार) : २०
 - १) राष्ट्रीय सुरक्षेचे नवीन पैकू
 - २) चीनची वाढती लष्करी सज्जता
 - ३) काश्मीरची समस्या
 - ४) पॅलेस्टाईनचा प्रश्न
 - ५) युरोपियन युनियन
 - ६) हिंदू महासागराचे भूसामरिक महत्त्व.

[3809] – 401

M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-402 : Indian Maritime Security
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All the questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate marks.

1. Answer **any one** in **500** words : **20**

Examine various dimensions of maritime security of a new World order.

OR

Write a note on India's maritime military strategy.

2. Answer **any one** in **500** words : **20**

Discuss role of India's coast-guard in time of war and during emergencies such as massive oil pollution etc.

OR

Evaluate new threats to maritime trade with special focus of terrorist groups.

3. Answer **any two** in **250** words : **20**

- a) Examine role of nuclear submarine in maritime security.
- b) Write a note on India's post independence naval operations.
- c) Evaluate major powers policies in Indian ocean.
- d) Discuss the role of merchant navy in the economy of the country.

4. Answer in short (**100** words)(**any four**) : **20**

- a) Brief history of oceans.
- b) Maritime boundaries and international law.
- c) Maritime fixed assets.
- d) Defence lines of communication.
- e) Types of piracy.
- f) Operational and commercial implications of the ISPS Code.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडाविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
 - १) नवीन जागतिकव्यवस्थेतील सागरी सुरक्षेच्या विविध पैकूंचे परिक्षण करा.
 - २) भारताच्या सागरी सुरक्षेबाबतच्या लष्करी युद्धनीतीवर टिपण लिहा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
 - १) भारतीय तटरक्षकदलाने युद्धकाळातील तसेच आणिबाणीच्या परिस्थितीत जसे कि मोठ्या प्रमाणात तेलाचे प्रदूषण - इ. प्रसंगी बजावलेल्या भूमिके विषयी चर्चा करा.
 - २) दहशतवादी गटाच्या कारवायांचा विशेष संदर्भ देऊन सागरी व्यापाराला निर्माण झालेल्या नवीन धोक्याचे मूल्यमापन करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
 - १) 'सागरी सुरक्षेच्या संदर्भात अण्वीक पाणबुडीच्या भूमिकेचे परीक्षण करा.
 - २) स्वतंत्र्यानंतरच्या भारतीय नाविकदलाने केलेल्या कारवाई बाबत टिपण लिहा.
 - ३) इन्दी महासागरातील सत्ता स्पर्धेच्या संदर्भात प्रमुख महासत्तेच्या धोरणाचे मूल्यमापन करा.
 - ४) देशाच्या अर्थव्यवस्थेतील मर्चन्ट नेव्हीच्या भूमिके बाबत चर्चा करा.
४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार) : २०
 - १) समुद्रांचा संक्षिप्त इतिहास.
 - २) आंतरराष्ट्रीय कायदा आणि सागरी सीमा.
 - ३) सागरी स्थावर मालमत्ता.
 - ४) संरक्षणाची संपर्क यंत्रणा.
 - ५) चाचेगिरीचे प्रकार.
 - ६) आय.एस.पी. एस. कोडचे ऑपरेशनल आणि कमर्शियल परिणाम. क

[3809] – 402

M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS – 403 : Disaster Management
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B.: i) All the questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**

Explain the role of remote sensing technology in the disaster management.

OR

Discuss role of voluntary agencies and community participation at various stages of disaster management.

2. Answer **any one** in **500** words : **20**

Write a note on post disaster relief and logistics management.

OR

Explain status of Disaster management and Rehabilitation programme in India.

3. Answer **any two** in **250** words : **20**

a) Explain principles of disaster management.

b) Describe preparation of post disaster management plans.

c) Write a note on Emergency support functions and their Co-ordination mechanism in disaster.

d) Discuss strategic planning process of management of a Relief camp.

4. Write short notes on **any four** in **100** words : **20**

a) Role of army in Disaster management.

b) Establish relations between disaster and economy.

c) Role of CRPF in disaster.

d) Role of Navy in disaster.

e) Material Management.

f) Mitigation measures for various disaster.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : 20

१) रिमोट सेन्सिंग टेक्नॉलॉजीची आपत्ती व्यवस्थापनातील भूमिका स्पष्ट करा.

किंवा

२) आपत्तीव्यवस्थापनाच्या विविध टप्प्यांतील सामान्य जनता व स्वयंसेवी संघटनेच्या भूमिके बाबत चर्चा करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : 20

१) आपत्तीनंतरच्या काळखंडातील मदत कार्य व पुरवठा व्यवस्थापन यावर टिपण लिहा.

किंवा

२) भारतातील आपत्ती व्यवस्थापन आणि पुनर्वसनाचा कार्यक्रमाची स्थिती स्पष्ट करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : 20

१) आपत्ती व्यवस्थापनाची तत्वे स्पष्ट करा.

२) 'आपत्तीनंतरच्या व्यवस्थापना संबंधीच्या योजना' वर्णन करा.

३) आणित्वाणीत कार्य करणाऱ्या विविध संघटनांचे आपसातील सहकार्य व समन्वय यावर टिपण लिहा.

४) रिळीफ कॅम्प मॅनेजमेन्टच्या संदर्भात सामरिकनियोजन प्रक्रिया बाबत चर्चा करा.

४. १०० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही चार) : 20

१) आपत्ती व्यवस्थापनातील स्थलसेनेची भूमिका.

२) अर्थव्यवस्था आणि आपत्ती यातील संबंध.

३) सी. आर. पी. एफ. ची आपत्तीतील भूमिका.

४) नौदलाची आपत्तीतील भूमिका.

५) साधनसामुग्रीबाबतचे व्यवस्थापन.

६) विविध आपत्तीदरम्यान मदतीचे (उपाय) पर्याय.

[3809] – 403

M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-405 : Contemporary Issues in Security Policy
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) Attempt **all** questions.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Write an essay on Globalization and non-strategic issues to global security.
 - 2) Write an essay on India's environmental policy with reference to Copenhengen Conference.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - i) Write an essay on non-strategic issues in South Asia.
 - ii) Write an essay on India's cultural issues and its impact on National security.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
 - 1) Explain New cold war and security challenges.
 - 2) Explain Terrorism and India's security.
 - 3) Explain cold war.
 - 4) Explain Gender issues and security challenges.
4. Answer in **100** words (**any four**) : **20**
 - i) Human security
 - ii) Comprehensive security
 - iii) Human rights
 - iv) Energy Crisis
 - v) National security
 - vi) Non-Military challenges to India.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

१. ५०० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : २०
- i) जागतीकीकरण आणि जागतीक सुरक्षेचे असामरिक आव्हाने यावर निबंध लिहा.
 - ii) कोपनेहेगन परिषदेच्या संदर्भ घेऊन भारताचे वातावरणा बाबतचे धोरण यावर निबंध लिहा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : २०
- i) दक्षिण आशियातील असामरिक आव्हान यावर निबंध लिहा.
 - ii) भारताच्या सांस्कृतीक प्रश्नाचा राष्ट्रीय सुरक्षेवर काय परिणाम होय यावर निबंध लिहा.
३. २५० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : २०
- i) नवीन शीत युद्ध आणि सुरक्षेचे प्रश्न स्पष्ट करा.
 - ii) दहशतवाद आणि भारताची सुरक्षा स्पष्ट करा.
 - iii) शीत युद्ध स्पष्ट करा.
 - iv) लिंगभेद प्रश्न आणि युद्धेचे आव्हाने स्पष्ट करा.
४. १०० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : २०
- i) मानवी सुरक्षा
 - ii) सर्वसमादेशक सुरक्षा
 - iii) मानवी हक्क
 - iv) उर्जा सुरक्षा
 - v) राष्ट्रीय सुरक्षा
 - vi) भारतातील असामरिक सुरक्षेचे आव्हाने.

[3809] – 404

M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-406 : Study of Selected Conflicts in Post World War – II Era
(2008 Pattern) (New Course)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures to the **right** indicates **full** marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Describe the role of France during Indo-China war of 1954-1975.
 - 2) Critically assess the U.S. policy towards Afghanistan during the phase of U.S.S.R. intervention in it.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Discuss the historical, political and economic aspects of Iraq-Iran conflict.
 - 2) “Camp David agreement was a master stroke of U.S. strategy towards West Asia”. Do you agree ? Justify your answer.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
 - 1) Explain in brief stand of Iraq on “Kuwait Issue” during 1990.
 - 2) Write in brief nature of “Yugoslavia problem”.
 - 3) Why United Vietnam attacked on Cambodia during eighties ?
 - 4) Write in brief history of Palestine.
4. Write short notes in **100** words (**any four**) : **20**
 - 1) U.S. stand on Vietnam problem.
 - 2) Geostrategic importance of Israel.
 - 3) Causes of Iraq-Iran conflict.
 - 4) Pakistani connection with Afghanistan problem.
 - 5) Critical assessment of Camp-David Agreement.
 - 6) U.S. stand on Iraq – present context.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
२) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
 - १) १९५४-१९७५ ह्या कालखंडातील इंडोचायनाच्या संघर्षातील फ्रान्सची भूमिका विशद करा.
 - २) अफगानिस्तानातील रशियन हस्तक्षेपातील कालखंडातील अमेरिकेच्या अफगानिस्तान बाबतच्या धोरणावर टिकात्मक परीक्षण करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
 - १) ईराक-ईराण संघर्षाचे ऐतिहासिक, राजकीय व आर्थिक पैलू बाबत चर्चा करा.
 - २) पश्चीम आशिया बाबतच्या अमेरिकन धोरणातील कॅम्प-डेव्हीड हा करार अमेरिकेचा फार मोठा राजनैतिक विजय मानला जातो आपण ह्या विधानाशी महत्त आद्यत काय ? समर्पक उत्तर द्या.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
 - १) १९९० च्या दशकातील कुवैत बाबतचे ईराकचे धोरण स्पष्ट करा.
 - २) युगोस्लाव्हीयाच्या समस्येचे स्वरूप थोडक्यात लिहा.
 - ३) १९८० च्या दशकात संघटीत व्हीएतनामने कॅम्बोडीयावर आक्रमण, का केले ?
 - ४) पॅलेस्टाईनच्या इतिहास थोडक्यात लिहा.
४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार) : २०
 - १) व्हीएतनामच्या समस्ये बाबत अमेरिकेची भूमिका.
 - २) ईस्त्राएल चे भूसामरिक महत्व.
 - ३) ईराक-ईराण संघर्षाची कारणे.
 - ४) अफगानिस्तानच्या समस्येतील पाकिस्तानच्या संबंध.
 - ५) कॅम्प-डेव्हीड करार- टीकात्मक परीक्षण.
 - ६) सध्यपरिस्थितीत ईराक बाबतची अमेरिकन भूमिका.

[3809] – 405

M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-404 : Regional Security in South-Asia
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) *All the questions are **compulsory**.*
ii) *Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**

Evaluate India's security problems with special reference to the power rivalry in Indian ocean.

OR

Throw light on the Geo-strategic and Geo-political factors which influences South Asian security perspective.

2. Answer **any one** in **500** words : **20**

Examine China's role in the management of South Asian security.

OR

Evaluate extra-regional powers influences in the South-Asian security perspectives.

3. Answer **any two** in **250** words : **20**

a) Write a note on ethnic conflict in Sri Lanka.

b) Describe few non-military threats to South Asian States.

c) Examine Nepal as a buffer state. How does it help to maintain South Asian stability and security ?

d) Examine the National Interest and objectives of Pakistan's Foreign policy.

P.T.O.

4. Write short notes on (any four) :

20

- Foreign policy objectives of Bangladesh.
- Pakistan role in SAARC.
- Terrorism and South-Asia.
- Determinants of India's defence policy.
- American perception and South-Asian security.
- Role of public opinion in South-Asian security.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :

20

- हिंदु महासागरातील सत्ता स्पर्धेचा विशेष संदर्भ देऊन भारताच्या सुरक्षे बाबतचे समस्यांचे मूल्यमापन करा.
- दक्षिण अशियातील सुरक्षे वर प्रभाव टाकणारे भूराजनैतिक आणि भूसामरिक घटकांवर प्रकाश टाका.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :

20

- दक्षिण अशियातील सुरक्षाव्यवस्थापनातील चीनच्या भूमिकेचे परीक्षण करा.
- “दक्षिण अशियातील सुरक्षा” – संदर्भात प्रभाव टाकणाऱ्या बाह्य प्रादेशिक सत्तां” मूल्यमापन करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

20

- श्रीलंकेतील वांशीक संघर्ष यावर टिपण लिहा.
- दक्षिण अशियाला असलेल्या (असैनिकी) धोक्यांचे वर्णन करा.
- नेपाळचे एक आघात शोषक राष्ट्र म्हणून परीक्षण करा. आघात शोषक राष्ट्र म्हणून दक्षिण अशियाचे स्थैर्य आणि सुरक्षा आबाधीत ठेवण्या साठी त्याचे कशा प्रकारे मदत होते ते स्पष्ट करा.
- पाकिस्तानच्या परराष्ट्र धोरणाचे उद्दीष्टे आणि राष्ट्रीय हित याचे परीक्षण करा.

४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार) :

20

- बांगलादेशाच्या परराष्ट्र धोरणाचे उद्दीष्टे.
- सार्क मधील पाकिस्तानची भूमिका.
- दहशतवाद आणि दक्षिण अशिया.
- भारताचे संरक्षण धोरण निर्धारित करणारे घटक.
- दक्षिण अशियाच्या सुरक्षे बाबत अमेरिकेची संकल्पना.
- दक्षिण अशियाच्या सुरक्षे बाबत जनमताची भूमिका.